

Değerler Eğitimi Perspektifinden Dünyalı Kimliği
Earthling Identity from The Perspective of Values Education

Osman Kamil ÇORBACI

Dr. , Yalova Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yalova, Türkiye.

Dr. , Yalova University, Faculty of Islamic Sciences, Department of Philosophy and Religious Studies, Yalova, Turkey.

osmann@gmail.com Orcid: 0000-0002-7608-068X

Atıf/©: Çorbacı, Osman Kamil (2023). Değerler Eğitimi Perspektifinden Dünyalı Kimliği, *Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*,

Sayı 10-20, ss. 387-402.

Citation/©: Çorbacı, Osman Kamil (2023). Earthling Identity from The Perspective of Values Education, *Kafkas University Faculty of Divinity Review*.

Issue 10-20, pp. 387-402.

Makale Bilgisi / Article Information:

Doi : 10.17050/kafkasilahiyat.1248355

Type / Türü: Research Article / Araştırma Makalesi

Received / Geliş Tarihi: 31 February / Şubat 2023

Accepted / Kabul Tarihi: 3 April / Nisan 2023

Published / Yayın Tarihi: 28 July / Temmuz 2023

Volume / Cilt: 10; Issue / Sayı: 20; Pages / Sayfa: 387-402.

Suggested ISNAD Citation: Osman Kamil Çorbacı, "Değerler Eğitimi Perspektifinden Dünyalı Kimliği", *Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 10/20* (Temmuz- July 2023), 387-402.

Notlar/Notes

Yazar(lar), herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Turnitin/Ithenticate/İntihal ile İntihal Kontrolünden Geçmiştir

Screened for Plagiarism by Turnitin/Ithenticate/İntihal

Licensed by CC-BY-NC ile lisanslıdır

www.dergipark.org.tr

Earthling Identity from The Perspective of Values Education

Abstract

For thousands of years, humans have existed on Earth and developed a lifestyle in harmony with nature, which has led to the emergence of the concept of "earthy identity" both physically and mentally. This concept emphasizes the responsibility of humans to make the world a more suitable place while also expressing the need to preserve their essence. Today's education system is seeking principles and methods that aim to increase awareness and solidarity for understanding humanity's shared fate. Values education aims to ensure that people have not only academic knowledge and skills but also human values such as empathy, tolerance and responsibility, and that they internalize and reflect these values in their lives. In this context, an answer to the question "What should be the main principles for communicating Earthling identity?" was sought through values education through the basic problem of how the worldly identity should be read in Religious Culture and Moral Knowledge (RCMK) lessons, and it was tried to evaluate the human being as a cultural, historical and social being as a whole. This study aims to objectively evaluate the changes brought about by new identity formations in societies, how much these changes overlap with the realities of our country, and the equivalents of the change processes in the Turkish people. In the globalizing world, while creating a worldly identity and citizenship, the duties imposed on educational institutions and whether our traditional value judgments can produce solutions to today's problems are emphasized. The new values that come with globalization have also changed the educational reforms and paradigms towards school, school periods are an important period for the acquisition of attitudes, knowledge and skills towards world citizenship, a wide universal citizen model should be drawn in education programs in these periods, and this citizenship model should be considered as an alternative to national citizenship. In the study, in which the descriptive analysis technique, one of the qualitative research methods, was adopted, it was also concluded that the current education system is generally insufficient in the formation of worldly identity and citizenship in the globalizing world. It is thought that the implementation suggestions in this study in the field of values education will contribute to curriculum and content preparation studies to increase the effectiveness of educational practices, discovering new approaches in the field of values education and improving existing approaches, and will constitute a source for future publications in the scientific world on the subject.

Keywords: Religious Education, Values Education, Terrestrial Identity, Globalization, Citizenship Consciousness.

Değerler Eğitimi Perspektifinden Dünyalı Kimliği

Öz

Binlerce yıldır dünyadaki varlığını sürdüren insan, doğa ile uyumlu bir yaşam tarzı geliştirmiş ve bu uyum, fiziksel ve zihinsel olarak "dünyalı kimliği" kavramını ortaya çıkarmıştır. Bu kavram, insanın dünyayı daha uygun bir yer haline getirme sorumluluğunu vurgularken aynı zamanda özünü

korumasını ifade etmektedir. Günümüz eğitim sistemi, insanlığın ortak kaderini anlamaya, duyarlılık ve dayanışma duygusunu artırmaya yönelik ilke ve yöntem arayışları içerisinde. Değerler eğitimi, insanların sadece akademik bilgi ve becerilere sahip olmalarının yeterli olmadığını ve aynı zamanda empati, hoşgörü, sorumluluk gibi insanlık değerleriyle de donatılmaları gerektiğini ve bu değerleri içselleştirerek hayatlarına yansıtılmalarını hedeflemektedir. Bu bağlamda, çalışmada Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) derslerinde dünyevi kimliğin nasıl okunması gerektiği temel problemi üzerinden değerler eğitimi yoluyla "Dünyalı kimliğini anlatılırken ana ilkeler neler olmalıdır?" sorusuna cevap aranmış, insanın kültürel, tarihsel ve toplumsal bir varlık olarak bir bütün halinde değerlendirilmesine çalışılmıştır. Çalışmada, kimlik oluşumlarının toplumlarda meydana getirdiği değişimleri, bu değişimlerin ülkemiz gerçekleriyle ne kadar örtüştüğü, değişim süreçlerinin Türk halkındaki karşılıkları, objektif bir şekilde değerlendirilmeye çalışılmıştır. Küreselleşen dünyada, dünyalı kimliği ve vatandaşlığı oluşturulurken eğitim kurumlarına yüklenen görevler ve geleneksel değer yargılarımızın günümüz sorunlarına çözüm üretip üretmediği üzerinde durulmuştur. Küreselleşmeyle gelen yeni değerlerin eğitim reformlarını ve okula yönelik paradigmaları da değişikliğe uğrattığı, okul dönemlerinin dünya vatandaşlığına yönelik tutum, bilgi ve beceri kazanılmasında önemli bir dönem olduğu, bu dönemlerde eğitim programlarında geniş bir evrensel vatandaş modeli çizilmesi gerektiği ve bu vatandaşlık modelinin, milli vatandaşlığa bir alternatif olmaması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden betimsel analiz tekniğinin benimsendiği çalışmada ayrıca küreselleşen dünyada dünyevi kimlik ve vatandaşlık oluşumunda mevcut eğitim sisteminin genel olarak yetersiz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Değerler eğitimi alanındaki bu çalışmada yer alan uygulama önerilerinin, eğitim uygulamalarının etkililiğini artırmaya yönelik müfredat ve içerik hazırlama çalışmalarına, değerler eğitimi alanında yeni yaklaşımların keşfedilmesine, mevcut yaklaşımların iyileştirilmesine katkı sağlayacağı ve konu ile alakalı bilim dünyasında yapılacak olan sonraki yayınlara kaynak teşkil edeceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelime: Din Eğitimi, Değerler Eğitimi, Dünyalı Kimliği, Küreselleşme, Vatandaşlık Bilinci.

GİRİŞ

Sanayi Devrimi sonrasında dünyada bilgiye yüklenen anlam, bilginin üretim, dağıtım ve kullanımında önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Sanayi Devrimi'nden önce bilgiden kısmen pragmatik faydalar sağlansa da neredeyse dünyanın her yerinde kişinin kendisi, çevresi ve Tanrı'sı hakkında kabuller bütününe ulaşmak amacıyla üretilmekteydi.¹ Bilmek demek, birbiriyle çelişmeyen tarzda, kişinin hem kendisini hem de kendi dışındaki varlıkları sağlıklı anlamlandırabilmesi demektir. Sanayi Devrimi öncesi toplumların çoğunluğunda "biz" bilinci egemendi. Bu bilinç, insanların birbirleriyle ilişkilerinde ve toplumsal yapılanmalarında önemli bir rol oynarken Sanayi Devrimi sonrasında, bireysel başarı ve

¹ Ramazan Ertürk, "Modern ve Postmodern Düşüncelerde Bilim", *Felsefe Dünyası Dergisi* 40 (2004), 72.

hedefler ön planda olmaya başlamış ve toplumsal ilişkilerde "ben" bilinci daha önemli hale gelmiştir. Bu yeni düşünce tarzıyla birlikte, bilginin amacı önemli bir dönüşüme uğramıştır. Sanayi Devrimi sonrasında bilgi amaç olmaktan çıkarak "Bilgiden nasıl pratik fayda sağlarız?" sorusuyla bir araca dönüşmüştür.² Bilimsel bilgiden pratik fayda edinme anlayışı sayesinde teknolojik ilerlemeler hız kazanmış, Sanayi Devrimi'nin asıl uğraş alanı olan makineleşme ve pratik fayda sağlama amacı, eğitime de yansımış ve okullar üretime katkı sunan bireylerin yetiştirildiği eğitim birimleri haline gelmiştir. Böylece eğitim, sanayinin gerektirdiği insan tipini yetiştiren kurumlar olarak algılanmış, mekanik ve diğer konularda uzman insan yetiştirilmeye başlanmıştır. Bireylere bütünü görebilecek şekilde eğitim verilmemesi; parça parça verilen bilgileri bütünlüyle birleştirememelerine ve böylelikle bireyin bütünsel bir sistem içinde yaşadığı sorunları çözmekte yetersiz kalmasına neden olmuştur.³

Sanayi Devrimi'nden sonra öğretmenler öğrencileri, gelişen, büyüyen ve olgunlaşan bir insan gibi değil; üzerinde çalışılan nesne ve üretim bandında bitirilen bir iş birimi olarak görmüşlerdir.⁴ Şöyle söylediğimizde de aslında gerçeğin farklı bir boyutuna işaret etmiş oluruz: Sanayi Devrimi'nden sonra önemli veya değerli bilgi, üretim endekslisi olan bir ürüne, bir alete dönüştürülebilecek bir bilgi haline gelmiştir. Bu bilgi, insanın temel konumuz olan dünyalı kimliği ve vatandaşlığını idrak etmesine bir katkı sunmadığı gibi, tersine insanın dünyalı kimliğini ihmal etmesi gibi bir sonuca ulaştırmaktadır.

Aydınlanma Çağı'ndan itibaren Sanayi Devrimi ile büyük bir dönüşüme uğrayan modern dönemi, bazı aydınlar gezegen çağı olarak isimlendirmiştir.⁵ 20. yüzyılda ise artık hepimizin bildiği gibi dünya gezegeninin biçiminden hareketle yeni bir isimlendirmeye gidilmiştir: Küreselleşme. Dünya, 20. yüzyıldan itibaren yekpare bir bütündür. Bu bütünü oluşturan parçaların her biri göz önündedir. Ülkeler, şehirler, ilçeler, köyler ve mezralar gözlenebilir niteliktedir. Dolayısıyla dünyanın herhangi bir yerinde üretilen bilgi dünya çapında yani küresel niteliktedir.⁶

İlk anda çok sevindirici gibi gözükken, yalnızca kütüphanelerde değil bilgisayarlardan, cep telefonlarından, tabletlerden ulaşılabilecek bu bilgi çeşitliliği, aslında insanın dünyalı kimliğini güçlendirmemiş; sanıldığı gibi aksine çarpıtmış ve bozmuştur. Üstelik bahsettiğimiz ortamlardaki bilgiler, klasik anlamdaki kütüphanedeki bilgilerin zıddına, doğruluğunun denetlenmesi ihtimalinden çoğunlukla uzaktır.⁷ Bu bilgilerin hangi

² Mesut Özcan- Muzaffer Şenel, *Modernite ve Dünya Gelenekleri* (İstanbul: Klasik Yayınları, 2011), 19.

³ Nurhayat Çelebi, *Küreselleşme ve Eğitime Yansımaları* (Ankara: Nobel Akademi Yayınları, 2016), 132.

⁴ Sabri Güngör, "Eğitim ve Eğitim Yönetiminde Paradigmalar", *Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi* 1/3 (Aralık 2014), 30.

⁵ Edgar Morin, *Geleceğin Eğitimi İçin Gerekli Yedi Bilgi*, çev. Hüsnü Dilli (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2013), 40.

⁶ Fahrettin Korkmaz, "Küreselleşmenin Eğitim Programlarına Etkileri", Milli Eğitim Bakanlığı Uluslararası Eğitim Bilimleri Kongresi (2017), 174.

⁷ Çelebi, *Küreselleşme ve Eğitime Yansımaları*, 120-137.

süzgeçlerden geçerek, hangi yöntemlerle üretildiği de belirsizdir. Üzerinde uzun yıllar yapılan araştırmalar sonucunda elde edilen bilimsel bilgiyle, günümüzde hiçbir araştırmaya dayandırılmayan bilgi, eşit düzeye indirgenmiştir.

Ülkemiz açısından baktığımızda Avrupalılaştırma, batılılaşma, çağdaşlaşma, muasırlaşma gibi başlıklar altında değerlendirilen, mevcut medeniyet düzeyini yakalama gayretimiz, bizi bazı değerlerimizden uzaklaştırmış ve ilerlemek sloganı Türk eğitim anlayışı için hikmet kaygısının önüne geçmiştir.⁸ Günümüz Türkiye'sinin entelektüel düzeyi üretilen bilimsel çalışmalar bağlamında batıyla aynı seviyede olmamasına karşın önceki yüzyıllarda bu durumun böyle olmadığı başta matematik, astronomi, kimya, fizik ve biyoloji olmak üzere birçok bilimde üst bilgi düzeyine ulaşıldığı bilinmektedir. Felsefe ve metafizik alanlarında derinleşildiği, 14. yüzyıldan itibaren de bu konularda bilim dünyasına son derece orijinal yorumlar ve katkılar sunulduğu görülmektedir. 14. yüzyılın sonlarına kadar bilim ve teknolojide çağdaşlarından çok ileride olan İslâm âlemi, yetiştirdiği bilim adamlarıyla Avrupa'ya örnek olmuş ve yol göstermiştir. Galileo'dan önce İbn-i Bacce'nin hareket kanunlarını bulmasını, Wright Kardeşler'den önce Cordoba'da Abbas İbn Firnas'ın uçmayı başarmasını, Kopernik'in "Dünya dönüyor." demesinden önce Nasirüddin Tusi'nin eserlerinde aynı görüşü ifade ettiğini görüyoruz. Yalnızca bahsettiğimiz bu temel bilgilerde değil, dil ve varlık felsefesi gibi felsefenin birçok alanında, sanat ve edebiyatta, dünya çapında büyük isimlerin yetiştirdiğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Endülüste, İran ve hinterlandında, bilimde, sanatta ve felsefede dünya çapındaki kimliğini hala koruyan birçok eser üretilmiş, farklı bilim alanlarında çalışmalar yapılmış, birçok kaynak kitap yazılmıştır.⁹

Çalışmada, değerler eğitimi yoluyla yeni kimlik oluşumlarının toplumlarda meydana getirdiği değişimler ve bu değişimlerin ülkemiz gerçekleriyle ne kadar örtüştüğünün tespiti amaçlanmıştır. Değerler eğitimi alanındaki bu çalışmada yer alan uygulama önerilerinin, eğitim uygulamalarının etkililiğini artırmaya yönelik müfredat ve içerik hazırlama çalışmalarına, eğitimcilerin değerler eğitimi hedeflerine ulaşmak için nasıl daha etkili yöntemler kullanabileceklerine, değerler eğitimi alanında yeni yaklaşımların keşfedilmesine ve mevcut yaklaşımların iyileştirilmesine katkı sağlayacağı ve konu ile alakalı bilim dünyasında yapılacak olan sonraki yayınlara kaynak teşkil edeceği düşünülmektedir.

Dünyalı kimliği, sonu baştan belli ama insanın bilmediği bir zaman sınırı içerisinde, kişinin yeryüzüne bağımlı yaşamaya mahkûm olması demektir. İnsan, bütün zihni olanaklarına rağmen daima toprağa bağlıdır ve yaşarken toprak eksenli bir varlık olma özelliğini korumaktadır. İnsan, varoluşu boyunca, sınırsız isteme potansiyeline sahip bir varlık olduğunu sıklıkla tecrübe etmiştir. Bu sınırsız isteme potansiyeli, onun hayatında birçok farklı amacı ve hedefi gerçekleştirmesine olanak tanınmasının yanında ölümlü doğası,

⁸ Gönül Pultar, *Türk Bilim Adamlarının Bakışından İslâm ve Modernite* (İstanbul: Remzi Kitapevi, 2007), 149.

⁹ Mehmet Bayraktar, *İslâm Bilim Adamları* (İstanbul: İnkılap Yayınları, 2012), 197-199.

insanı bu istemelerin sınırlı bir zaman çerçevesi içinde gerçekleşmesi gerektiği gerçeğiyle yüzleştirmektedir. Bu gerçek, insanların hayatlarını anlamlı kılmaya çaba göstermelerini teşvik eder. Ancak insan inansa da inanmasa da öte dünya fikri, bu dünyanın dışındaki bir dünya fikri onu etkiler. Bu fikir kişiyi rahatsız eder, yönetir, aynı zamanda yönlendirir. Dolayısıyla dünyada yaşamak, aslında bilmediği bir zaman diliminde vakti gelince dünyayı terk etmeye mahkûm olmak demektir. Dünyaya geldiğinden kısa bir zaman sonra buradaki vaktinin sınırlı olduğunu idrak etmeye başlayan insan, kendisine nasıl bakar? Hemcinsine nasıl bir anlam yükler? Doğaya nasıl bir anlam yükler? Eşyayı nasıl değerlendirir? Bütün bu yüklediği anlamlardan hareketle kendisi hakkındaki bilgisi nasıl tutarlı olabilir? Çevresindeki varlıklar, canlılar, insanlar hakkında nasıl bilgiler edinir? Başka bir şekilde ifade edecek olursak; dünyalı kimliği, daha başında sorunlu ve eksik bilgiyle iş görmeye çalışan eksik bir varlığa işaret eder.¹⁰

Yöntem

Çalışmamızda kültürel, tarihsel ve toplumsal bir varlık olan insanın bir bütün olarak değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmamızda, değerler eğitimi odağında küreselleşme, dünya vatandaşlığı ve kimliği üzerinde durulmuş, konu incelenirken nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniği kullanılmıştır.

1.DÜNYALI OLMAK NE DEMEKTİR?

Kendisini yeryüzündeki varlıklardan biri sayan insan diğer canlıların üstünde bir canlı olduğunu iddia etmediği gibi gündelik yaşantısında çevresindeki hayvanları rehber edinmişti. Hayvanların yediklerini yer, onların içtiği sulardan içerdi. Onların barındığı yerlerde barınarak yaşamını devam ettirmeye çalışırdı.¹¹ Çok geçmeden, bu gezegende hayvandan farklı bir konum ve değer teşkil ettiğini idrak etti. Çünkü hayvanlar, dünya ile ilgili bir nesneye veya olguya ilişkin, ilkin hangi şekilde temas kuruyorlarsa o temas biçimini aynen sürdürmekteydiler. Oysa insanoğlu taklit aşamasını hızla geçip, dünya ve eşya ile temasta kendi ihtiyaçlarını esas alan yöntemler geliştirdi. Yine hayvandan farklı olarak insan, pratik ihtiyaçlarının ötesine geçip o pratik ihtiyaçlarına hizmet eden eşyaları estetik tarzda üretmeye çalıştı. Bu da hayvanlarda olmayan zenaatin, zamanla da sanatın ortaya çıkması demektir. Mağara resimleri olarak karşımıza çıkan ilk sanat ifadeleri, insanların zamanla kültürleşmeye gittiklerini göstermektedir.

İnsanlar kabileler halinde yaşamaya başladıktan sonra, kabilelerin kendi aralarında savaş ya da çatışma şeklinde olan ilişkileri, zamanla bir arada yaşamaya evrilmiş, insan toplulukları çatışmak yerine anlaşmayı tercih etmişlerdir. İnsan denilen varlıkta

¹⁰ Mehmet Karakuş, "Öğretmen Yetiştirmede Felsefenin Yeri ve Önemi", *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 1/31 (2006), 81.

¹¹ Caner Taslaman, *Bir Müslüman Evrimci Olabilir mi?* (İstanbul: Destek Yayınları, 2017), 167.

görülebilen bu gelişmeyi mümkün kılan en önemli unsur eğitimidir. Eğitim toplumların varoluşundan günümüze kadar gelişerek oluşan kültürün, değer yargıların ve birikimlerin yeni kuşaklara aktarılma aracıdır.¹² Eğitimle hem yerel hem de evrensel kültüre hâkim insan yetiştirmek amaçlanır. Bu şekilde sağlıklı bir toplumun oluşturulması hedeflenir. Toplumsal gelişmenin en önemli kriteri eğitilmiş kişilerden oluşan kitleye sahip olmaktır. Eğitim; kendi içinde bölünen ve birbirine bağımlı hale gelen insanlara paylaşmayı, duygu ve düşünce ortaklığı kurmayı, iletişimde bulunmayı kısaca var olmayı öğretmektedir. Dünyayı kendimize göre düzenleyip hâkim olmak yerine, anlamayı, tüm insanların aynı kaderi paylaştığının bilincini vermeyi ve kişide dayanışma isteğini uyandırmayı hedeflemektedir.¹³ Yaşanılan küresel ölçekteki krizlerin insanlığın bütününe ilgilendirdiğinin bilinci, ancak dünyalı kimliğini öğreterek oluşturulabilir. Eğitim, dünyanın nasıl daha uygar hale getirileceğini, dayanışmanın temellerini yani dünyalı kimliğini öğretirken, insan davranışlarının içine merhamet duygusunun nasıl koyulacağını bilgisini de içermelidir. Bu bilgi genç nesillere aktarılmadan yaşanan bilinçsiz ilerleme sonucu toplumun ilerideki mutluluğu, bireyin şu andaki rahatı için feda edilir. Oysa gelişmenin aynı zamanda kişisel deneyime dayanan, duygusal ve ahlaki alanı da kapsayan, hayli kompleks bir anlama sahip olması gerekmektedir.¹⁴

2.PARÇADAN BÜTÜNE KÜRESELLEŞME VE AHLAKI DEĞERLER

16.yy'da Avrupa'da, teokratik hâkimiyet kuran Katolik Kilisesi'nin temsil ettiği din anlayışına karşı yaşanan uyanış, kendisini önce resim, heykel, mimari ve edebiyat alanlarında göstermiş, daha sonra fizik bilimlerine doğru yöneliş başlamıştır. İnsan, bu dönemde kendisini tabiatın üstünde ve tabiata hükmeden bir konumda görmeye başlamıştır. Bu yeni bilim anlayışı, duyu ve deneyleri ön plana çıkarırken dinden bağımsız hayatı farklı şekillerde yaşama mantığının tohumları bu zamanda atılmış ve yaşanan gelişmeler din-bilim kavgasına dönüşmüştür. Batı'nın eğitim, bilim, sanat ve teknolojiye ilerlemesinin sebebi gerçek Hıristiyan olmalarından ya da bizim onlara göre geri kalmışlığımız Müslüman olmamızdan kaynaklanmamaktadır. Avrupa kültürü rasyonalist, bilimi pozitivist, siyaseti liberal, felsefesi hümanist sanatı da natüralisttir. Dolayısıyla Batı, dini ikinci plana atıp bilimi ve eğitimi ön plana çıkararak ürettiği değerler sayesinde bugün medeniyeti temsil etmektedir. Bilim ve teknoloji alanındaki bu ilerlemişlik, değerler ve maneviyat alanında görülememiştir.¹⁵

¹² Emin Karip, *Eğitim Bilimine Giriş* (Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2017), 6-8.

¹³ Mizrap Polat, "Küreselleşen Dünyada Değerler ve Eğitim Arasındaki Bağ: Değerler Eğitiminin Heterojenleşen Toplumda Birlikte Yaşamaya Etkisi", *Marife* 1 (2010), 147.

¹⁴ H. Haluk Erdem, "Edgar Morin'de İnsanlık Durumu ve Geleceğin Eğitimi Düşüncesi", *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi* 13 (2012 Bahar), 81.

¹⁵ Mustafa Aydın, *Moderniteye Dışardan Bakmak* (İstanbul: Açılım Yayınları, 2014), 125.

Dünyanın farklı ülkelerinde yaşanan değişimler ve gelişmeler diğer ülkeleri de etkileyebilmekte, değişen bu koşullarda yeni değerler ortaya çıkmakta, sosyal ilişkiler sonucunda ortaya çıkan farklılıkları kabullenmenin yanında küresel vatandaş, dünya vatandaşlığı ve dünyalı kimliği gibi kavramlar önem kazanmaktadır. Küreselleşmeyle birlikte farklı kültüre sahip insanlar ve toplumlar kolaylıkla ve daha sık etkileşime girmeye başlamıştır.¹⁶

Küreselleşme sürecine bağlı olarak gündeme gelen dünyalı vatandaş kavramı, farklı kültürlerdeki insanların teknoloji sayesinde etkileşime geçmesi sonucu ortaya çıkan bir kavram olup, yaşanan değişimlere uyum sağlayabilen, farklılıkları anlayabilen, eleştiren, düşünen, değişime açık ve iletişim becerisine sahip bireyler için kullanılmaktadır¹⁷ Dünyalı vatandaşın; adalet, barış, hürriyet ve küreselleşme için sorumluluk bilincine sahip, farklılıklara saygılı, çevreyle etkileşime açık olması gerekirken zulümle mücadele, saygı ve empati, işbirliği becerilerine sahip olması beklenmektedir.¹⁸ Küresel çağda yaşanan bu değişim ve gelişimle birlikte bilgi sürekli ve hızla güncellenerek stratejik bir güç haline gelmekte, öğrenmenin değeri daha da artmaktadır.¹⁹ Değişim, bireysel ve toplumsal alanda olduğu gibi eğitim alanında da kaçınılmaz bir süreçtir. Değişime direnmektense ona çok kültürlülük ve küreselleşmesi yönüyle hazırlanmak gerekmektedir. Bireyin küreselleşmesi, çağın gereği olan bilgiyle donanmış ve kendi dışında olan insanlarla rekabete hazır olmasıdır.²⁰

Çok kültürlülüğe giden yol, o kültürü oluşturan yerel alt kültürleri keşfedip benimsemekten, toplumsal ve bireysel olarak bizi var eden özelliklerimizi daha iyi anlamaya çalışıp, etrafımızdaki kültürel çeşitliliği de korumak için azami çabayı sarf etmekten geçmektedir. Küreselleşen dünyada farklı kültürel kimliklerden öğrenilecek çok şey olduğu bilinciyle farklılıkları bir arada tutup yönetmek konusunda yetkinliklerimizi çeşitlendirmek, farklı iklimler yaratmak ve herkesin kazanacağı yeni faydalar elde etmek kültürel çeşitliliğin devamına katkı sağlayacaktır.²¹ İnsanın ontolojik varlığından kaynaklanan değerlerin yanında, onun günümüz şartlarında diğer insanlarla etkili, sağlıklı ve başarılı bir ilişki sürdürmesine yardımcı olacak değerler vardır. Dünyalı kimliğini oluşturmada değişkenlik, adapte olabilme, kendini diğerinin yerine koyma, üretken olma, hem ortak hem ferdi sorumluluk alarak diğeriyle iyi iletişim ve işbirliği kurabilme gibi

¹⁶ Çiğdem Kan, "Değişen Değerler ve Küresel Vatandaşlık Eğitimi", *Kastamonu Eğitim Dergisi* 17/3 (Eylül 2009), 897.

¹⁷ Kan, "Değişen Değerler ve Küresel Vatandaşlık Eğitimi", 898-899.

¹⁸ Kadir Ulusoy, "Değer Eğitimi: Davranışçı ve Yapılandırmacı Yaklaşım Göre Hazırlanan Tarih Programlarında Değer Aktarımı", *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 12 (2010), 35.

¹⁹ Çiğdem Kan, "Sosyal Bilgiler Dersi ve Değerler Eğitimi", *Milli Eğitim Dergisi* 40/187 (2010), 141.

²⁰ Çiğdem Kan, "Sosyal Bilgiler Eğitiminde Küresel Vatandaşlık", *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 26 (2009), 27.

²¹ Kan, "Sosyal Bilgiler Dersi ve Değerler Eğitimi", 144.

kabiliyet gelişimleri yeni değerler olarak öne çıkmaktadır. Yeni edinilen değerlerle birlikte var olan farklı değerlerin birbiriyle nasıl bir ilişkiye girdiği hususu da önem arz etmektedir.

Postmodern değer olarak tanımlanan bütün yeni değerler başarılı olabilmeye yöneliktir. Günümüzde başarı her zaman ahlaki olmadığı gibi bu durum çok da yadırganmamaktadır. Kâr marjının artması için üretim maliyetlerini düşürmek, insan işgücü yerine makineleşmeyi tercih etmek, üretim maliyetini kısmak adına ekolojiye zarar veren yöntemler uygulamak ve sosyal adaletin korunmaması ahlaki sayılmayan eylemlerdendir. Global aktörlerin başarı değerinin kaynağını ahlak olarak algılamaması başarının değer erozyonuna uğramasının en önemli sebeplerindendir. Sadece menfaatin elde edilmesi ve korunması için başarılı olma mantalitesi dönüştüğünde bireysel olarak çatışmalara, uluslararası olarak da savaflara yol açmaktadır.²²

Günümüzde insanlık, küresel ölçekte problemle karşı karşıyadır. Ozon tabakasının erimesi sonucunda ortaya çıkan küresel ısınma tüm dünyaya zarar vermektedir. Ne var ki ülkeler verilen zararlardan sorumlu olma iradesini göstermeyerek çevre sorunlarına ilişkin etkili küresel mekanizmaları kurmakta isteksiz davranmaktadırlar. Bu isteksizlik dünya insanların ortak varlıklarının sürdürülebilirliğini de ortadan kaldırmaktadır.²³ Malûmattan ilme doğru yürümek istenirken modern dünyanın sunduklarıyla hedonist bir yaşam biçimi benimsenmektedir. Bilim ve teknolojinin hayatımıza kattığı olumlu gelişmeleri kabul etmekle birlikte dayanışma, birbirine saygı ve paylaşma gibi değerler eski önemini koruyamamaktadır.

2.1. Dünyayı Tanımak ve Birbirimizi Anlamak

Empati yeteneğini geliştirmek, insanların birbirlerini anlama sürecine büyük bir katkı sunacaktır. Bu yeteneği geliştirmek için bilimsel veya teknolojik bilgilerin dışında sanatsal bilgilere de ihtiyaç duyulmaktadır. Çünkü bilimsel bilgiler kişiye evrende, doğada olup bitenleri ve insanın bedeni içerisindeki gelişmeleri anlatmakta kusursuz iken, insanın çevresiyle olan ilişkisini ve bu ilişkinin onun üzerindeki etkilerini, insan teki üzerinden anlatmakta yetersizdir. İnsan kendisine bakışını, çevresi ve kendi türü ile olan ilişkisini resim, müzik, şiir, edebiyat ve tiyatro gibi alanlarda dışa vurmaktadır. Sanat yoluyla insan, dünyaya başkasının gözüyle de bakarak, kendini onların yerine koymayı yani empati yapmayı öğrenmektedir. Farklı bir bakışla hiç bilmediğimiz yeni bir algı elde edebilmek, insan olmanın hakkını vermeyi öğretmektedir. Bu sayede insanın ne hissettiği, ne düşündüğü, niçin öyle davrandığı daha rahat ve daha etkileyici bir şekilde anlaşılabilir.

²² Polat, "Küreselleşen Dünyada Değerler ve Eğitim Arasındaki Bağ: Değerler Eğitiminin Heterojenleşen Toplumda Birlikte Yaşamaya Etkisi", 149-151

²³ Richard Falk, *Yırtıcı Küreselleşme Üzerine Bir Eleştiri*, çev. Ali Çaksu (İstanbul: Küre Yayınları, 2002), 200-202.

Günümüzde, insanların çoğu topraktan yalıtılmış bir şekilde yaşamlarını sürdürmektedir. İnsan, büyük şehirde yaşasa da topraktan yaratıldığını unutmakta, yaptıklarının çevreyi ve toprağı birinci derecede etkilediğini bilmezden gelmekte ve duyarsız davranmaktadır. Çevre ile ilgili derslerde ve iletişim kanallarında çevreye verilen zararın yaşama etkisi, hepimizin dünyanın bir parçası olduğumuz, birbirimize muhtaç olduğumuz ve dünyadaki her nesnenin öbürünün varlığına katkı sunduğunun anlatılması sorunun üstesinden gelmeye yardımcı olacaktır. İnsanlara bu duygu verildiğinde, dünyalı olma bilgisi aşılandığında dağı, taşı, çiçeğı ve bulutu daha dikkatli gözlemleyerek insanın üstünlüğünün sadece varoluşta olduğu, canlılık bakımından hepimizin eşit olduğu bilinciyle hareket edecektir.²⁴

2.2. Türkiye ve Dünyalı Kimliği İlişkisi

Bir toplumun geleceğinin istenilen seviyede olabilmesinin temel şartı başta üstün vasıflarla donanmış erdemli ve faziletli bireylerin yetiştirilmesiyle mümkündür. MEB 2017 yılında değerler eğitiminde esas alınması gereken on kök değer tespit etmiştir. Bu kök değerler “adalet, dostluk, dürüstlük, özdenetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik” kavramlarıdır. Değer kavramı, kullanıldığı yere göre farklı anlamlara gelebilen, Türkçede değmek kökünden türetilen ‘bir şeye biçilen karşılık’ ‘bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet’ anlamlarını içermektedir. Belli bir toplumda, iyi ve kötünün, doğru veya yanlışın ya da arzu edilir veya edilmez neler olduğu konusundaki ortak görüşler olarak da tanımlanmaktadır.²⁵

Toplumların kullanma ya da göz ardı etmeleri sonucunda zamanla ya kaybolan ya da nesilden nesile aktararak yaşatılan değer kavramının evrensel boyutu incelendiğinde karşımıza adalet, doğruluk, ahlak, yardımseverlik, dayanışma ve sorumluluk gibi kişiyi ideal insan olma çizgisine yönlendiren tanımlar çıkmaktadır. Bireyin ve toplumun olgunlaşmasını ve gelişmesini gaye edinen eğitim kurumlarının temel görevlerinden biri olan değer eğitimi, karakter, vatandaşlık, irade ve ahlak eğitimi gibi farklı isimlerle de olsa öğretim programlarında yer almaktadır. Ne var ki ülkemizdeki değer eğitimi sürecinde yöntem ve teknikler hakkında bilgiye sahip olursa da en büyük sorun bunları pratiğe dönüştürülmesidir. İnsanı diğer varlıklardan üstün kılan ve hayata anlam katan şey, bilgi olduğundan bilginin uygulanması, işlenmesi ve üretilmesi önem arz etmektedir.²⁶

Dünyalı bir varlık olarak, Türk insanı kimliğimizi ve bu kimliği oluşturan değerleri belirlemek için “Türk kimliğinden ne anlıyoruz/ne anlamamız gerekir? Türk kimliğinin dünyadaki yeri ve önemi nedir? Ögeleri nelerden oluşmaktadır? Neyi benimser? Neyi reddeder? Hedefi nedir? Bir Türkü’nü Fransız’dan, İngiliz’den, Alman’dan, Arap’tan ya da

²⁴ Mehmet Gültekin, "Eğitim ve Gelecek Zaman", *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)* 23 (2019), 780.

²⁵ Yakup Topal, "Değerler Eğitimi ve On Kök Değer", *Mavi Atlas* 7/1 (2019), 247.

²⁶ Hakan Özkan, *Din Eğitimi Açısından Kuran-ı Kerim’de İtaat Kavramı (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022)*, 254.

İranlı'dan hangi nitelikleri ayırmaktadır? O nitelikler hangi düşüncenin ürünüdür? Fransız, kültürünü dilinde, bir Alman disiplinde, bir Amerikalı hukukunda, bir İngiliz iktisadında, bir İranlı sanatında serimleyebiliyorken biz Türkiye Türkleri, kendi kültürümüzü hangi alanda ve ne şekilde ifade ettiğimizi iddia edebileceğiz? gibi sorulara cevap vermek öncelikli konularımız arasında yer almalıdır. Bunun için gerçek anlamıyla 'millî' bir eğitim anlayışına ihtiyaç duyulmaktadır. Eskinin değer yargılarının tam olarak oturması, yeni değerlerle karşılaştırma imkânımızı sınırlamaktadır. Bu yüzden önümüze sunulan yeni değerleri ya olduğu gibi kabullenmek ya da tamamen reddetmek gibi tercih edilmemesi gereken bir durumla karşılaşmaktadır. Günümüzde eğitimde uygulanan müfredatlarla batılı ve Avrupa'ya entegre, Avrupalı bilinciyle ve buna uygun eğitim anlayışıyla rejime uygun, dinini bilen ve sadık ama aynı zamanda dünyayı anlayan bireyler yetiştirilmesi amaçlanmıştır.²⁷

3. MODERNLİK VE TÜRK KİMLİĞİ

Bir ülkenin eğitim sistemi önem verdiği değerlerin eğitim sistemine yansıtılmasıyla başlar ve bu değerler eğitimin yönünü, amaçlarını ve çerçevesini belirler.²⁸ Değer eğitimi, eğitimin çok yönlü bileşimi olarak tarif edilmesinin yanında fikirlerin ve düşüncelerin analizi ve karşılaştırılmasına da yardımcı olmaktadır. Eğitimin doğasında bulunan başkalarına yardımcı olma; bireyin ve toplumun daha anlamlı bir hayat sürmesi ve toplumun iyiliğine katkı sunma gibi hedefler sayesinde insanların bulunduğu her yerde verilebilmektedir. Değer eğitimi, değerler hakkında öğretim yapma ve yayma çabası olarak görülürken çoğulcu toplumlarda değer ve kültür aktarımının yöntemi ve esasları için uzlaşma sağlanması gerekmektedir.²⁹

Türk millî eğitiminin genel amaçlarından biri, vatandaşları maddi ve manevi yönden sağlıklı ve dengeli bir şekilde geliştirmek; karakterli, sorumluluk sahibi, saygılı, verimli bireyler olarak yetiştirmektir.³⁰ Türk toplumunun muhtaç olduğu vatandaş kitlesini yetiştirmekte okulların büyük rolü vardır.³¹ Türk toplumunun dini yaşantısını ve kültürünü, geçmişi ile geleceği arasında en iyi şekilde bağ kuracak şekilde anlatan kültür dersleri ve özellikle DKAB dersleri değer kazanımı ve aktarımında oldukça önemli bir yer tutmaktadır

Öğrencilerin kişilik ve karakterleri oluşurken dini yaşantı, gelenek, örf, adet, insan hakları, saygı, dayanışma, adalet ve barış gibi değerleri bünyesinde barındıran DKAB dersi, kişilerin millileşme ve toplumsallaşma sürecinde de başat aktörlerden biridir. Türkiye'de eğitim, diğer ülkelerde olduğu gibi toplum yapısına ve değer yargılarına göre şekillenmektedir. Bu amaca ulaşma ve öğrencileri bu doğrultuda yetiştirme konusunda DKAB

²⁷ Muhammed Şevki Aydın - Cemil Osmanoğlu, *Kültürlerarası Din Eğitimi* (İstanbul: Nobel Yayınları, 2016), 11.

²⁸ Hıfzı Doğan, *Eğitimde Program ve Eğitim Tasarımı* (Ankara: Önder Yayınları, 1997), 19.

²⁹ Ulusoy, "Değer Eğitimi: Davranışçı ve Yapılandırmacı Yaklaşımına Göre Hazırlanan Tarih Programlarında Değer Aktarımı", 39.

³⁰ Milli Eğitim Temel Kanunu (METK), Resmî Gazete 14574 (24 Haziran 1973), Kanun No. 1739, md. 2.

³¹ Remzi Yavaş Kınal, *Öğretmenlik Mesliğine Giriş* (Ankara: Nobel Akademik Yayınları, 2004), 20.

dersi üzerine düşen görevi yerine getirmektedir. Eğitimden beklenen, bireylere sadece beceri ve bilgi kazandırmak değil, toplumu oluşturan değer yargılarına göre kültür oluşturulmasını, geliştirilmesini ve sürdürülmesini sağlamak, bireylerin ve toplumun karakter gelişimine destek olmaktır.³²

Hayatı tayin etme ve nizam vermeye dair gelişmelerin çoğu Sanayi Devrimi'nden sonra meydana gelmiştir. Bu dönemde Osmanlı'da modernleşmenin ölçüsü, daha çok Avrupa'da yaşanan bilim ve sanat alanındaki gelişmelerin ülkeye taşınması olarak düşünülmüştür.³³ Halka, eğitim konusunda iki seçenek sunulmuştur. Geleneksel eğitimi almak isteyenler klasik medreselerde, modern eğitim almak isteyenler ise yeni açılan okullarda eğitim görmeye başlamıştır. Cumhuriyet döneminde ise eğitim ve toplumsal hayatta modernleşmek isteyen Osmanlı'nın yaptığı gibi çift yollu ilerleme yerine, eski dil, tarih ve değerler atılarak toplum kökten değişime uğratılmıştır. Bu tercih, din olarak İslâm'dan kaçmak için değil, yüzyılın değerlerinin toplumu muasır medeniyet seviyesine daha kolay ulaştıracağı düşüncesiyle yapılmıştır.³⁴

Değerler, insanların davranış ve hareketlerine anlam yüklemenin yanında kişiliğinin ve kimliğinin oluşmasında, toplumların ortak bilinç geliştirerek amaç ve ortak kimlik kazanmalarında da rol oynamaktadır. Avrupa kendi değerlerinin kaynağını Yahudi ve Hristiyan kültürü olarak görmekte İslâmın dolaylı ya da doğrudan katkısını göz ardı etmektedir. Bu göz ardı etme egemen kültür anlayışlarının diğer kültürlerden daha üstün olduğu yaklaşımını ortaya çıkarmaktadır. Küreselleşen dünyada bu bakış açısından kurtulmak için değerler eğitimi medeniyetler ve kültürlerarası eğitim-öğretim olarak anlamak gerekmektedir. Bu çerçevede evrensel ve yerel değerlerin birbiriyle karşılıklı etkileşimine vurgu yapmak, diğerini ve diğerinin kültürünü tahkire ve inkara yönelmeden öğretmek, dünya vatandaşlığı açısından birlikte yaşamının en önemli göstergelerinden biri olacaktır. Öğretimi bilgi, beceri ve tutum aktarımı olarak değerlendirip, eğitimi de bir bilinçlenme eylemi ve süreci olarak tarif ettiğimizde, birlikte yaşama bilincinin gelişmesi de değer eğitimi anlamına gelmektedir. Bu eğitim, eğitilen bireyin farklı olanı normal olarak algılamasına, onu tolere etmekten de ziyade kabullenmesine, kendi gelişimi için bir fırsat olarak görmesi kabiliyetini kazanmasına da yardımcı olacaktır.³⁵

Dünyanın değişmesiyle insanların yaşam biçimlerinde değişiklik meydana gelmektedir. Teknolojik gelişmeler dünyanın bir olmaya gittiğini gösterse de aynı zamanda mutsuz, refah düzeyi düşük "ötekiyi" ortaya çıkarmıştır. Gelişmenin yalnızca maddi değil, aynı zamanda manevi ve ahlakı da barındıran bir anlama sahip olduğu unutulmamalıdır. Bu

³² Ulusoy, "Değer Eğitimi: Davranışçı ve Yapılandırmacı Yaklaşımına Göre Hazırlanan Tarih Programlarında Değer Aktarımı", 46.

³³ Caner Taslaman, *Küreselleşme Sürecinde Türkiyede İslâm* (İstanbul: İstanbul Yayınevi, 2011), 56.

³⁴ İsmail Tokalak, *İslâm Ülkeleri Neden Geri Kaldı* (İstanbul: GülerBoy Yayınları, 2016), 49.

³⁵ Polat, "Küreselleşen Dünyada Değerler ve Eğitim Arasındaki Bağ: Değerler Eğitiminin Heterojenleşen Toplumda Birlikte Yaşamaya Etkisi", 152.

yüzden eğitim sistemiyle insanlara dünyalı kimliği de öğretilmelidir. Bunun yanında yeni ahlak kodları belirlenip; var olma, paylaşma, kabullenme, yardımda bulunma, iletişimde bulunma, düşünce ve duygu ortaklığı kurma becerisi kazandırılmalıdır.

İnsanın varlığı başlı başına bir değerdir ve bu değer hemcinsine ve diğer varlıklara karşı ekolojik ahlaki sorumluluklar yüklemektedir. Dinamik yapısı gereği değerler eğitimin amaçlarını, içeriğini ve yöntemini etkileyebilmektedir. Değerler eğitimi, küreselleşmeyle birlikte yeni kültürün gelenek olarak tarif edilen eski kültürle etkileşimine, düşünce ve yaşamda meydana getirdiği değişimlere kayıtsız kalmamaktadır. Değerlerin kabullenilmesinde din, kültür, gelenek, günlük hayat ve kişinin psikolojik gerçeklikleri önemli olduğundan değerler eğitimi de metodolojik olarak çok çeşitlilik arz etmeli, her dersin kendine özgü konusu ve amacı olmalıdır.³⁶

Diğerinin kültürü olarak tanımlanan değerleri görmezden gelmeyen değerler eğitimi küresel dünyada farklı kültürlere mensup bireylerin tüm insanlığın ortak medeniyet köklerini görmesini sağlamak açısından büyük öneme haizdir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Kültür, insanların bireysel ve toplumsal yaşamlarında ortaya koydukları öğelerin tamamıdır. Bu öğeler, dil, sanat, edebiyat, gelenekler, inançlar ve değerler gibi birçok farklı unsurları içermektedir. Dünya üzerinde yaşayan toplumlar, kendilerine özgü kültürlerini yansıtacak bir ifade alanı bulmuş ve bu alan üzerinde kendi kimliklerini inşa etmişlerdir. Türk kültürü de binlerce yıllık geniş zaman diliminde çeşitli faktörlerin etkisiyle şekillenmiştir. Bu süreçte Türkler, kendilerine özgü bir kültürel kimlik oluşturmuş ve bu kimlik, Türk dilinin kullanımı, sanat ve edebiyatta ortaya konan eserler, gelenekler, inançlar ve değerler gibi unsurlarla kendini göstermiştir.

Küreselleşme ve modernite sonucunda dünya üzerindeki birçok toplum birbirine yaklaşmış bireyler ve toplumlar kendi kültürel kimliklerini korumakta zorlanmaya başlamışlardır. Dünya vatandaşlığı ya da dünyalı kimliği, kültürel farklılıkların kabul edildiği, çeşitlilik ve hoşgörünün değerli olduğu bir kimliktir. Bu kimlik, bireylerin kendi kültürlerine bağlı kalmasını ama aynı zamanda diğer kültürleri de tanımasını gerektirir. Dünyalı kimliği, bireylerin kendilerini tek bir kültürün içinde sınırlamak yerine, dünya üzerindeki farklı kültürlere açık olmalarını sağlar. Burada üzerinde durulması gereken husus dünyalı kimliğimizi oluştururken bir yandan kendi kimliğimizi ve değerlerimizi korumamız ve diğer yandan bu değerlerle dünya arenasında var olmamız gerektiğidir. Bu değerlerimizin korunması ancak sağlam bir eğitim politikasının oluşturulması ve uygulanmasıyla başarılabilir.

³⁶ Polat, "Küreselleşen Dünyada Değerler ve Eğitim Arasındaki Bağ: Değerler Eğitiminin Heterojenleşen Toplumda Birlikte Yaşamaya Etkisi", 154.

Bireyin eğitim sürecine katıldığı ilk kademe okul öncesi eğitimidir. Bu dönem çocuklar için fiziksel, bilişsel, dil ve sosyal-duygusal gelişim alanlarının desteklenmesinde kritik bir dönem olduğu gibi dünya vatandaşlığına yönelik tutum, bilgi ve beceri kazanılmasında da kritik bir dönemdir. Okul öncesi öğretmenleri, çocukların hoşgörü, sorumluluk, saygı, farklılıkları anlama ve kabullenme gibi becerilerini desteklerken aynı zamanda dünyalı kimliğini içselleştirmiş bireyler yetiştirilmesinde önemli roller üstlenmektedirler. Bu nedenle okul öncesi eğitimi alanında hizmet verecek öğretmenlerin eğitim programlarını hazırlarken dünya vatandaşlığına ilişkin becerileri nasıl sunacağı, hangi yöntem ve teknikleri kullanacağı konusunda donanımlı olması gerekmektedir.

Mevcut eğitim sistemimizde her şeyden önce insanla bağ kurulması, özel anlamıyla da Türk kimliğiyle bağ kurulması gerekmektedir. Kendi kültürlerini bilmeyen insanlar, kendilerini onlardan da saymadığı için kimlik bunalımı yaşamaktadırlar. Kendilerini dünya üzerinde değersiz hissetmekte ve kendi toplumlarına pejoratif bir gözle bakmaktadırlar. Hâlbuki dünya ve Türk kültürünü öğrendiğinde önce kendini tanıyacak sonra da diğer kültürlerle ortak ya da benzeşen paydaları bulacak ve dünyaya onların da gözünden bakabilmeyi becerecektir.

Eğitim sistemi de bu kapsamda kendisini yenilemeli ve bu sürece katkı sağlamalıdır. Dünyalı kimliği konusunda eğitimde yapılması gerekenlerin başında eğitim programlarında daha geniş bir evrensel vatandaş modeli çizilmeli ve bu vatandaşlık modelinin, milli vatandaşlığa bir alternatif olmadığına vurgu yapılmalıdır. Küreselleşmeyle gelen yeni değerler eğitim reformlarını ve okula yönelik paradigmaları da değişikliğe uğratmaktadır. Bu paradigma değişimi, öğretmen yetiştiren kurumların küreselleşme ve dünya vatandaşlığı bağlamında yeniden ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Öğretmen adaylarının farklı ülke ve kültürlerin dokusunu anlayabilmesi ve öğrencilerine yansıtması, öğrencilerin, küresel sorunları daha çabuk kavrayacak bilince sahip olmalarını kolaylaştıracaktır. Yükseköğretimde öğrenci değişim programlarıyla gidilen ülkelerde dilden ve kültürden kaynaklanan farklı sorunlar yaşanmasına karşın; kültürlerarası farkındalıkların artırılması ve önyargıların ortadan kalkması gibi olumlu sonuç elde edilmiştir.

Eğitim sürecinde öğrencilere, yeniliklere açık olma ve kendisini devamlı ilerlemeye iten bir ruh kazandırılmaya çalışılmalıdır. Bu ruh biçimi ilerlemenin itici gücü olacaktır. Burada ülkenin eğitim politikasının yanında öğretmenlere de çok büyük roller düşmektedir. Eğitim kalitesi öğretmenin niteliğiyle alakalıdır. Kaliteyi yakalamak isteyen ülkeler bilimsel esaslara dayalı öğretmen yetiştirme modeli üzerinde durmaktadırlar. Türk eğitim sisteminin küresel değerlerle revize edilerek, eğitimin beşikten mezara kadar olduğunun bilinci öğrencilere kazandırılmalıdır. Erken yaşlarda çocukların fiziksel ve ruhsal gelişimi takip edilerek, kabiliyetleri, yetenekleri, başarıları, eğilimleri ve yatkınlıklarına göre dünyadan haberdar olan, hayatla bütünleşik insan yetiştirmeye önem verilmelidir.

Dünyalı olmak demek insanın insan olarak kalması demektir. Dünyayı daha uygar bir seviyeye taşımayı, insan türünü gerçek insanlığa dönüştürmeyi, birinin diğeriyle, herkesin herkesle karşılıklı dayanışması ve merhamet duygusu içinde olmasını anlatmaktadır. İnsanın bitkiyi bitki, hayvanı hayvan, kendisini de insan olarak kabul etmesi ve aralarındaki farkı hesaba katabilmesi demektir. Sonuçta gelişmelere içimizdeki insanı öldürmeden adapte olabilmeli, gelişmelerin insanlığın refah düzeyinin artması için olduğunun bilincinde olarak, kendimize ait değerlerle insanı yüceltmeli ve küresel anlamda ben yerine, bize anlam katmalıyız.

KAYNAKÇA

Aydın, Muhammed Şevki- Osmanoğlu, Cemil. *Kültürlerarası Din Eğitimi*. İstanbul: Nobel Yayınları, 2016.

Aydın, Mustafa. *Moderniteye Dışardan Bakmak*. İstanbul: Açılım Yayınları, 2014.

Bayraktar, Mehmet. *İslâm Bilim Adamları*. İstanbul: İnkılap Yayınları, 2012.

Çelebi, Nurhayat. *Küreselleşme ve Eğitime Yansımaları*. Ankara: Nobel Akademi Yayınları, 2016.

Doğan, Hıfzı. *Eğitimde Program ve Eğitim Tasarımı*. Ankara: Önder Yayınları, 1997.

Erdem, H. Haluk. "Edgar Morin'de İnsanlık Durumu ve Geleceğin Eğitimi Düşüncesi". *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi* 13 (2012 Bahar), 75-88.

Ertürk, Ramazan. "Modern ve Postmodern Düşüncelerde Bilim". *Felsefe Dünyası Dergisi* 40 (2004), 65-76.

Falk, Richard. *Yırtıcı Küreselleşme Üzerine Bir Eleştiri*. çev. Ali Çaksu. İstanbul: Küre Yayınları, 2002.

Gültekin, Mehmet. "Eğitim ve Gelecek Zaman". *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)* 23 (2019), 775-782.

Güngör, Sabri. "Eğitim ve Eğitim Yönetiminde Paradigmalar". *Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi* 1/3 (Aralık 2014), 91-107.

Kan, Çiğdem. "Değişen Değerler ve Küresel Vatandaşlık Eğitimi". *Kastamonu Eğitim Dergisi* 17/3 (Eylül 2009), 895-904.

Kan, Çiğdem. "Sosyal Bilgiler Dersi ve Değerler Eğitimi", *Milli Eğitim Dergisi* 40/187 (2010), 138-145.

Kan, Çiğdem. "Sosyal Bilgiler Eğitiminde Küresel Vatandaşlık", *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 26 (2009), 25-30.

Karakuş, Mehmet. "Öğretmen Yetiştirmede Felsefenin Yeri ve Önemi". *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 1/31 (2006), 79-85.

Karip, Emin. *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2017.

Korkmaz, Fahrettin. "Küreselleşmenin Eğitim Programlarına Etkileri". Millî Eğitim Bakanlığı Uluslararası Eğitim Bilimleri Kongresi (2017), 168-184.

METK, Milli Eğitim Temel Kanunu (Kanun No. 1739). *Resmî Gazete* 14574 (24 Haziran 1973). Erişim 4 Kasım 2022.

Morin, Edgar. *Geleceğin Eğitimi İçin Gerekli Yedi Bilgi*. çev. Hüsnü Dilli. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2013.

Özcan, Mesut- Şenel, Muzaffer. *Modernite ve Dünya Gelenekleri*. İstanbul: Klasik Yayınları, 2011.

Özkan, Hakan. *Din Eğitimi Açısından Kuran-ı Kerim'de İtaat Kavramı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022.

Polat, Mizrap. "Küreselleşen Dünyada Değerler ve Eğitim Arasındaki Bağ: Değerler Eğitiminin Heterojenleşen Toplumda Birlikte Yaşamaya Etkisi". *Marife* 10/1 (2010), 143-155.

Pultar, Gönül. *Türk Bilim Adamlarının Bakışından İslâm ve Modernite*. İstanbul: Remzi Kitapevi, 2007.

Taslaman, Caner. *Bir Müslüman Evrimci Olabilir mi?* İstanbul: Destek Yayınları, 2017.

Taslaman, Caner. *Küreselleşme Sürecinde Türkiye'de İslâm*. İstanbul: İstanbul Yayınevi, 2011.

Tokalak, İsmail. *İslâm Ülkeleri Neden Geri Kaldı*. İstanbul: GülerBoy Yayınları, 2016.

Topal, Yakup. "Değerler Eğitimi ve On Kök Değer". *Mavi Atlas* 7/1 (2019), 245-254.

Ulusoy, Kadir. "Değer Eğitimi: Davranışçı ve Yapılandırmacı Yaklaşımına Göre Hazırlanan Tarih Programlarında Değer Aktarımı". *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 12 (2010), 32-51.

Yavaş Kıncal, Remzi. *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Ankara: Nobel Akademik Yayınları, 2004.